

Beş Vakit (2006)

Reha Erdem

GENEL BAKIŞ

Yönetmen Reha Erdem bağımsız yeni Türk sinemasının başlıca temsilcilerinden biri. Kırk yıla yaklaşan yönetmenlik kariyeri yeniliklerle, denemelerle doludur. Kendini tekrar etmeyen, hep farklı anlatım biçimlerinin ve hikayelerin peşinden giden yönetmen, kendi kuşağının sinema alanında eğitim görmüş ender yönetmenlerinden biridir. Filmlerinde mizansenden çok kurguya dayalı bir anlatımı tercih etmektedir. *Beş Vakit*, Reha Erdem'in filmografisindeki taşrada geçen bir hikâyeyi anlattığı ilk film.

Film *Beş Vakit* bir köyde yaşayan üç çocuk karaktere ve onların ailelerine odaklanan bir film. Anlatı filmin adında da belirtildiği gibi beş bölümden oluşuyor. Bu bölümlerin her biri ezan vaktini gösteriyor ve akşamdan başlayarak tersine doğru giden bir şekilde sıralanmış. Film boyunca ergenliğin ilk zamanlarını yaşayan çocukların olağan hayatlarını ve bu sıradanlık içinde onları büyümeye zorlayan olayları izliyoruz. Film 111 dakika.

Sinemasal Anlatım Filmin sinemasal anlatımında dikkat çeken bazı öğeler var. Kamera sık sık köyün sokaklarında yürüyen çocukların ardından giderek onları takip ediyor. Böylece köyü neredeyse çocukların bakış açısından algılıyoruz. Yanı sıra, çocukların duygularını etkileyen olayların ardından onların ev dışında bir yerde, bazen doğanın içinde, bazen samanlıkta, bazen yıkık dökük bir binanın molozları arasında uyuduklarını gösteren ve birer tabloya benzeyen çekimler anlatıyı kısa bir süreliğine duraklatıyor. Bunlar, Reha Erdem'in biçimsel ama biçimci bir gösteriye dönüşmeyen üslup denemeleri. Filmde az sayıda yakın çekim olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Yönetmenin senaryosunu da yazdığı filmde çocukların performansı Erdem'in oyuncu yönetiminin başarısını gösteriyor.

Arka Plan *Beş Vakit*, Türk sinemasında çocuk karakterlere odaklanmış az sayıdaki başarılı filminden biri. Yetmişli yılların sonunda Ömer Kavur'un yönettiği *Yusuf İle Kenan*, iki binli yıllarda çekilmiş *Bal, Sivas* ve Reha Erdem'in 2008'de yaptığı *Hayat Var*, çocukları toplumsal çevreleri içinde, sorunlarını ve psikolojilerini derinlikli biçimde anlatan diğer filmler. *Beş Vakit*'te bir köyün fonda olduğu bir hikâye için oldukça aykırı sayılabilecek ama filme olağanüstü bir katkıda bulunan bir müzik kullanımı var. Reha Erdem müzik seçimi için şunları söylüyor: "Orada müzik görsel bir fon gibi. Filmde dua, ezan, kurban gibi ritüeller var. Çerçeve dışı hep ilahi olanı ima ediyor gibi. Arvo Part'ın müziği de ilahidir" (Yücel, 2009:167).

KARAKTERLER

Ömer	On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. İmam'ın oğlu.
Yakup	On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. Zekeriya'nın oğlu.
Yıldız	On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. Yusuf'un kızı.
İmam	Kırlı yaşlarda. Köyün imamı, Ömer'in babası.
Zekeriya	Kırlı yaşlarda. Yakup'un babası, Yusuf'un ağabeyi.
Yusuf	Otuzlu yaşlarda. Yıldız'ın babası. Zekeriya'nın kardeşi.
Çoban	On üç, on dört yaşlarında, yetim.
Yakup'un Annesi	Otuzlu yaşlarda. Zekeriya'nın eşi.
Ömer'in Annesi	Otuzlu yaşlarda. İmam'ın eşi.
Yıldız'ın Annesi	Otuzlu yaşlarda. Yusuf'un eşi.
Öğretmen	Yirmili yaşlarda. Köyün tek sınıflı okulunun öğretmeni.
Halil Dayı	Ellili yaşlarda. Köyün becerikli erkeklerinden biri.
Yaşlı Nine	Köyün en yaşlısı. Tek başına yaşıyor.

ÖYKÜ

Hikâye beş ezan zamanına göre düzenlenmiştir. Akşam ezanıyla karanlıkta başlayan öykü sabah ezanıyla, gün doğumunda biter. Bütün olaylar bir gün içinde olup bitmez ama köy hayatı bu beş vakte göre yaşanmakta, günler birbirinin aynısıymış gibi görünmektedir. Oysa o kısacık aralıklarda pek çok

şey olur. Ömer, Yakup ve Yıldız köyün tek sınıflı ilkokulunda okuyan, on, on bir yaşlarında üç çocuktur. Ömer, köyün imamı olan babasından sevgi ve anlayış göremediği için onu öldürme planları yapar. Yakup, kendi babası karşısında ezik ve boynu bükük babasına hem üzülme hem de onunla rekabet etmektedir. Yıldız ise annesinin ona yüklediği ev içi sorumluluklarla çocuk olmak arasında kendine bir alan açmaya çalışır ve en çok babasını sever. Hikâye ağırlıklı olarak bu üç karakterin hissettikleri, gördükleri, niyetleri ve başlarına gelenler üzerinden anlatılır. Ömer, hastalanan babası iyileşmesin diye ilaç kapsüllerini boşaltır ama işe yaramaz. Daha sonra akreple ve ardından çakıyla öldürmeyi planlar. Hiçbirini yapamaz. Babası yeniden hastalanır. Bu kez durumu daha ağır gibidir. Ömer bundan suçluluk duyar. Yıldız hem derslerine çalışmakta hem de kardeşiyle ilgilenmektedir. Annesi daha fazla yardım etmediği, “dağ bayır” gezdiği için onu sürekli babasına şikâyet etmektedir. Babası ise hep Yıldız’ın tarafını tutar. Bir gün Yıldız küçük bebeği gezdirirken elinden düşürür. Çocuğu hastaneye götürürler. Neyse ki bebek zarar görmeden kaza atlatılır. Yusuf, bebek zarar görmedi diye kurban keser. Yakup derslerinde başarılı bir öğrencidir ve güzel öğretmenine aşiktir. Fırsat bulunca gizlice lojmanın penceresinden öğretmenini gözletir. Bir gün aynı şeyi babasının da yaptığını görür ve o ana dek babası için üzülen Yakup artık onu rakibi olarak görmeye başlar ve o da bir çaki edinir. Yakup’un babası Zekeriya ile Yıldız’ın babası Yusuf iki kardeştir. Onların babaları ise her şeyin onun istediği gibi yapılmasını, kendisine olarak koşulsuz itaat edilmesini ister. Yusuf daha becerikli ve uysal olduğu için bütün hırsını Zekeriya’dan alır ve onu sürekli aşağılar. Oğullarına verdiği bahçelere duvar örmelerini istemiştir. Zekeriya zaten gönülsüz yaptığı bu işi pek de başaramaz. Babası duvarı görünce öfkelenir ve bastonuyla taşları sağa sola fırlatır. Köyde çobanlık yapan ve diğerlerinden birkaç yaş büyük olan yetim çocuk bir gün hayvanları otlatırken ağaçtan yemek için bir iki tane fıstık alır. Köylülerden biri onu görüp döver. Daha sonra köy odasında toplanan ihtiyarlar heyeti köylüyü bu davranışı için eleştirirler. Adam umursamadan “başkasının malını çalmaması gerektiğini öğretmek” çobana babalık yaptığını söyler. Yakup’un bir kardeşi olur. Yeni doğmuş bebeği kucağına alan Yakup ona sevgiyle dokunur. Ömer, babası hasta yatağında inlerken kayalıklara çıkar, sabah ezanını dinleyerek dua edip ağlar. Köyde yeni bir gün başlamaktadır.

SAHNELER

GECE

Yatsı ezanı İmam yatakta boğulacak gibi öksürmektedir. Cama vurarak dışarıda duvara dayanmış duran oğluna bir el işaretiyle gitmesini söyler. Ömer karanlık köy sokaklarında kısa bir süre yürüdüktan sonra bir evin kapısını çalar. Kapıyı açan Zekeriya’ya “Babam hasta, yatsıyı sen okur musun?” diye sorar. Adam bir şey söylemeden ayakkabısını giyip camiye doğru yürür. İçeriden Zekeriya’nın aynı yaşlardaki oğlu Yakup çıkar. Yakup belli belirsiz gülümseyen Ömer’e “Boşuna heveslenme, nasıl olsa iyileşir” der.

Ders Öğrenciler kitaptan gündüz ve gecenin oluşumuyla ilgili üniteyi okumaktadırlar. Öğretmenlerinin adını söylediği öğrenci metne bir öncekinin kaldığı yerden devam eder. Çocuklar kitaplarına bakarak satırları takip ederken Yakup büyük bir hayranlıkla öğretmenini izlemektedir. Öğretmen Müzeyyen’in gözünün çevresindeki morluğu fark eder. Ne olduğunu sorunca diğerleri annesinin dövdüğünü söylerler. Bir başka çocuğun ise kolu kırılmıştır.

Sinirli erkekler Yıldız amcasının evine giderek dedesinin çağırdığını söyler. Zekeriya elindeki işi sinirle bırakır, bıkkın bir halde gider. Eşiyle köyün yaşlı ninesi kapının önünde oturmaktadırlar. Kadın babasının sinirini yine Zekeriya’dan çıkaracağını söyleyerek yakınıdır. “Ne yapsın...babası” diyerek çaresizliklerini ifade eder. Yaşlı kadın, Zekeriya’nın babasının bu sinirli karakterini kendi babasından, dedesinden, atalarından aldığını anlatır. “Erkekler böyle...oğlancıkken iyi olurlar, baba olunca babalarına çekiverirler, deliverirler” diye ekler. Yıldız kapıya dayanmış onları dinlemektedir.

Vakit öldürmek Ömer ile Yakup hep yaptıkları gibi köyün çevresinde orada burada vakit geçirmektedirler. Yakup su dolu bir beton çukura tükürürken Ömer etrafı seyreder.

Muayene Doktor, İmam'ın sırtını dinleyerek muayene eder. Oğlu Ömer, yaşlı babası ve küçük oğlu Ali muayeneyi izlemektedir. Doktor küçük Ali'ye okula gidip gitmediğini sorar. İmam atılıp "Şimdiden bunun kadar okuyor" diyerek eliyle Ömer'i işaret eder. Ömer küçük kardeşiyle kıyaslanıp aşağılanmaktan hoşlanmaz. Doktor reçeteyi yazar, İmam'a üşütmemesini sıkı sıkı tembihler. Ömer doktorun sözlerini duyunca gözlerini kaldırıp bakar.

Açık pencere Gece herkes uyuduktan sonra Ömer kalkar, kardeşinin üstünü örtüp usulca annesiyle babasının yattığı odaya gider. Başuçarındaki pencerenin iki kanadını da yavaşça açar.

Azarlanmak Babaları Zekeriya ile Yusuf'u tarlanın ortasında azarlamaktadır. İki adam başları öne eğik babalarını dinlemektedirler. Adam oğullarının kendi tarlasını temizlemediğinden, ekip biçmediğinden yakınıdır. Yusuf "Tamam baba üzülme sen. Biz hepsini yaparız" der. Baba Zekeriya'nın yüzüne bakmadan, bastonuyla onu işaret ederek "Bu lafları bir de bundan duysam" diye üsteler. Zekeriya gönülsüz biçimde "Yaparız baba" der.

Yenemeyen av Yakup'la Ömer kayalara uzanmış sigara içmektedirler. Silah sesi duyunca kalkıp kendilerini göstermemeye çalışarak aşağıdaki ormana bakarlar. Bir köylü tüfekle kuş avlamaktadır. Bir tane vurur ama gidip vurduğu kuşu almaz. Yakup ve Ömer adamın bıraktığı avı çalı çırpıyla yaktıkları ateşte pişirirler. Yemeğe başlarlar ama ikisi de eti ağızlarından püskürterek atarlar. Kuşun tadı kötüdür. Avcının onu neden yanına alıp götürmediğini anlarlar.

Kıyaslanma İmam, küçük oğlu Ali'yi kucağına almış çarpım tablosundan sorular sormaktadır. Ali hepsini doğru yanıtlar. İmam ve eşi onunla gurur duymaktadır. Ömer de odadadır. Başını başka tarafa çevirmiştir, önem vermiyormuş gibi davranır. Annesi Ömer'e, "Ya gördün mü bu seni şimdiden geçti. Sen öyle dağda bayırda gez" der.

Babasının kızı Yıldız, hayvanları otlatan babasının arkasından seslenerek koşup ona yetişir. Birlikte hayvanlarla birlikte yürürler. Bir ağacın altına oturup dinlenirken Yıldız sürüdeki yavruardan en çok hangisini sevdiğini sorar. Yusuf hayvanların hepsini, küçük oğlunu ama en çok Yıldız'ı sevdiğini, onun yerinin başka olduğunu söyler. Yıldız babasının dizine yatar, mutludur.

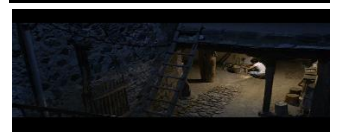
Çalığışu Dönüşte Yıldız'la babası öğretmene süt götürürler. Ömer'in annesi de yaptığı ekmeklerden getirmiştir. Öğretmen bu kadar saygı, sevgi görmekten hem mutlu hem de mahcup, "Ne güzel besliyorsunuz beni" der. Yıldız taşı bırakıp geri dönerken onu durdurur, Çalığışu adlı romanı verir okuması için.

Kıskanmak Yıldız gece yattığı yerde bir el fenerinin yardımıyla öğretmenin verdiği kitabı okumaktadır. Bir ses duyar. Yanındaki yatakta yatan kardeşine bakar. Ses başka bir yerden gelmektedir. Yavaşça kalkıp anne babasının odasına doğru gider. Kapıdaki aralıktan onları gözetler. Seviştiklerini anlayınca kaşlarını çatar. Yatağına dönüp uzun uzun ağlar.

Öldürme planı Ömer gece herkes uykudayken babasının ilaç şişesini alır, gizlice bütün kapsüllerin içeriğini açıp boşaltır. İyileşemeyip ölmesini ummaktadır.

Çam fıstığı Çoban Davut sürüyü otlatırken arazinin ortasındaki bir ağaçtan uzanıp biri iki yemiş alır. Köylülerden biri bunu görmüştür. Yanına gelir, çocuğu sırtına sopayla vurarak döver.

Diken Öğretmen öğrencilerini köyün çevresindeki açıklık alanlardan birine götürmüş orada ders yapmaktadır. Suyun önemi konusunu işlerler. Şarkılar söyleyerek gezinti yaparlar. Yürüyüş esnasında öğretmenin ayağına diken batar. Bir kayanın üstüne oturur, Yakup hemen önüne diz çöküp dikenini çıkarır, baş parmağına kanı bastırarak sıyrır. Öğretmen, ayakkabısını giymek için davranır ama Yakup öğretmenin ayağını tutmuş bırakmamaktadır. Öğretmen “Tamam Yakupcuğum” diyerek onun elini ayağından zorla ayırır.

Erkekler de ağlar Zekeriya geminden tuttuğu bir atı çekiştirmekte, at yürümek için direnmektedir. Bir yandan küfreden bir yandan ata sopa vurarak onu yürütmeye, istediğini yaptırmaya çalışır. O sırada babası gelip ata vurduğu için kızar, Zekeriya’yı sertçe iter, yere düşürür. Zekeriya kalkıp tepeye doğru çıkar. Yakup bir ağacın arkasından olan biteni izlemektedir. Dedesi ona seslenip babasını çağırmasını ister. Yakup babasının yanına gider. Zekeriya başını önüne eğmiş ağlamaktadır. Yakup daha fazla bir şey söylemeden geri aşağı iner.

Çiftleşme Çoban Davut çeşmede sırtını kollarını yıkarken Yakup’la Ömer onu izlerler. Davut’un sırtında uzun sopa izleri vardır. Yakup, öğretmenin kanı bulaşmış parmağını o günden beri yıkamamıştır. Elini yalağa sokarken parmağını ıslatmamaya dikkat eder. Ömer onun elini bastırarak kan izini yok etmeye çalışır, başaramaz. Onlar gülerken boğuşurlarken Davut seslenip çiftleşen iki eşeği gösterir. Üçü birlikte gülerken eşekleri izlerler. O sırada biraz uzakta Yıldız ile bir arkadaşı da aynı sahneyi seyretmektedir. Arkadaşı “Ay ne iğrenç” der. Yıldız “Çiftleşiyorlar. İnsanlar yapmıyor mu?” diyerek bilmiş bir tavırla olayı doğallaştırmaya çalışır. Ömer kızları fark eder. Yakup kızlar sanki ayıp bir şey yapıyorlarmış gibi bakmamalarını, buradan gitmelerini söyler bağırarak. Kızlar koşarak oradan uzaklaşırlar. Ömer birden zamanı hatırlar, Yakup’a “Yürü, akşam okunacak, geç kaldık” der.

AKŞAM

Akşam ezanı İmam camiye girip ezanı okumak için mikrofonu eline alır almaz elektrik kesilir. O da çaresiz minareye çıkar, ezanı mikrofonsuz okur. Davut bir tepenin üstünde namaz kılmaktadır.

Ceza Ömer yerde bir mindere oturmuş sabretmeye çalışırken annesi, babası ve küçük kardeşi Ali yer sofrasında ağızlarını şapırdatarak büyük bir iştahla yemek yemektedirler. Babası eve geç geldiği için Ömer’e ceza vermiş, akşam yemeğinden mahrum etmiştir. Karnı aç Ömer sesleri duymamak için elleriyle kulaklarını kapatır, gözlerini sıkıca yumar. Babası onun o halini görünce sinirlenir dışarı çıkmasını söyler. Ömer oturmaya devam edince öfkeyle yerinden kalkar, kolundan tutup çekiştirerek dış kapıya doğru götürür.

Kan izi Zekeriya da sofrada Yakup’u azarlamaktadır. Kirli ellerini görünce babası bu kez ellerini yıkamadı diye azarlar. Annesi Yakup’u mutfağa götürüp eline su döker. Yakup ellerini ovuştururken baş parmağındaki kan da temizlenir. Omuzunun üstünden oturma odasına doğru öfkeyle bir parmağına bir babasının olduğu yöne bakar.

Şikâyet Yıldız’ın evinde de akşam yemeği yenmiş annesiyle babası yer sofrasında otururken Yıldız bulaşıkları kaldırmaktadır. Annesi Yıldız’ı kendisine yardım etmek yerine dağlarda geziyor diye babasına şikâyet eder: “Kız haliyle dağlarda, hava karamadan eve gelmiyor.” Yusuf, “Aman sende, her gün değil ya!” diyerek kızını korur. Annesi ısrar eder: “Gelecek kardeşine bakacak, yardım edecek”. Onlar konuşurken Yıldız başı önünde, sessizce bulaşıkları yıkar.

Mezarlık Ömer’le Yakup okul önlükleriyle mezarlıktan geçerlerken Yakup üstüne ad yazılmamış bir mezarın başında dua eder. Ömer’den de dua okumasını ister. Mezar, Yakup’un tarlada çalışırken üstüne yıldırım düşüp ölen dayısına aittir. Duvara oturup konuşurlar. Ömer her gün babası ölsün diye dua ettiğini söyler. Adamın nasıl ölebileceğini konuşurlar. Sonunda Ömer akrep sokunca öleceğini düşünüp yine plan yapmaya başlar.

Doğum Köyün her işten anlayan becerikli erkeklerinden Halil Dayı, yaşlı nineye iğne yapmaya gelmiştir. Evden çıkarken bir çocuk koşarak gelir, ineklerinin doğum sırasında güçlük çektiğini, ailesinin onu çağırdığını söyler. Halil ahıra gider. İneğe yardımcı olur. Tüm aile doğumu izlemektedir. Sağlıklı bir buzağı dünyaya gelir.

İhtiyar Meclisi Köyün ihtiyarlar odası toplanmış şikayetleri, köyde yapılacak işleri görüşmektedir. Köylülerden biri karşılarındaki sandalyeye oturmuştur. Dışarıda bekleyen Davut'u içeri çağırırlar. Davut önlerinde durup gömleğini yukarı sıyırır, arkasını dönerek sırtındaki sopa izlerini gösterir. Davut dışarı çıkınca adam kendini savunmaya çalışır: "Üç beş fıstık için değil, öğreysin başkasının malına dokunmamayı". İçlerinden biri "Konuşarak anlat, hayvan mı o?" deyince adam sinirlenip "Bana akıl vermeyin" diye çıkışır. Heyet yaşlı ninenin evinin damını onarmaya karar verir.

Çobanlık Köyün çocukları okulun önünde öğrenci andını okurlar. O sırada çoban Davut dağlarda sürüyü otlatmaktadır.

Bahçe duvarı Yusuf'la Zekeriya babalarının isteği üzerine bahçe duvarlarını örecekler. Taşları nereden bulacaklarını konuşurlar. Zekeriya babalarının onlara bahçe verdi diye onu bunu istemesinden sıkılmıştır. Yusuf babasına hak verir. Baba, toprak yola kayıyor diye sadece yol tarafını yapmalarını istemiştir. Zekeriya kardeşinin kendi tarafını tutmamasına içerler. "Sen hep ona hak ver. O da hep sana hak versin".

En çok kimi? Yıldız ile arkadaşı ailelerinde en çok kimi sevdiklerini konuşurlar. Arkadaşının sorularına Yıldız hep "Babamı" diye cevap verir. Annesiyle kardeşi kıyaslandığında ise kardeşini daha çok sevdiğini söyler. Arkadaşı, "Annemi sevmiyor musun?" diye sorunca "En çok babamı severim" der.

Aile Fotoğrafı Annesi üç dört kez bağırarak Ömer'i eve çağırır. Ömer acele ederek koşu koşu gider. Fotoğrafçı gelmek için eve bir fotoğrafçı gelmiştir. Babası ile kardeşi Ali yatağın üstüne oturup poz verirler. Ömer odaya girince "Bu da büyük oğlum" diyerek Ömer'i tanıtır. Ömer babasının yanına ama biraz uzağa oturur. Fotoğrafçı yakınlaşmalarını söylediği zaman İmam onu omuzuna attığı eliyle çekerek kendisine yaklaştırır. Sonra İmam eşini hatırlayıp çağırır. O da Ali'nin yanına oturur. Kareye sığabilmeleri için yaklaşmaları gerekmektedir. İmam, eşi ve küçük oğlu birbirlerine iyice yaklaşır. Ömer sanki çerçeveye girmek istemiyormuş, sanki yabancıymış gibi onlardan biraz ayrı oturur.

Güneş tutulması Çocuklar dışarıda güneşteki tuhaflığı ve tutulma olayının yaşandığını fark ederler. Film bize bu doğa olayını yalnızca çocukların fark ettiğini, çıplak gözle güneşe baktıklarının gösterir.

Ana oğul Annesi ekmek yaparken Yakup da onu izler. Anne oğul sohbet ederler. Öğretmeni Yakup'un başarılı olduğunu, iyi okuduğunu söylemiş, annesi gurur duymuştur. Yakup yine hayallere dalıp öğretmenin güzelliğinden söz eder. Anne hamiledir. Yakup, bebek kız olursa onu daha çok seveceğinden korktuğu için kız istemediğini söyler. Ardından "Ya bu da düşerse?" diye sorar ve ekler: "Önceki babam yüzünden düşmüştü değil mi? Seni niye babama vermişler ki!"

Duvar rekabeti İmam, küçük oğlu Ali'yle gezmektedir. Ali şarkı söyler, babası onun hatalarını sevecen bir tavırla düzeltir. Sonra çarpım tablosundan sorular sorar oğluna. Ali hepsini bilir. Yusuf'la Zekeriya'nın bahçelerinin yanından geçerler. İki bahçe duvarlarını örmektedir. Babaları her birinin kendi duvarını örmesini istemiş konuyu adeta bir rekabete

çevirmiştir. İmam da “Hanginizinki daha güzel olacak göreceğiz” diyerek şaka yollu bu rekabeti körükler.

ÖĞLEDEN SONRA

Akrep Ömer Davut’tan akrep yakalayıp ona getirmesini istemiştir. Bir süre kutunun içindeki akrebi izlerler. Yıldız onu ne yapacağını sorar Ömer’e. O da “Sana ne” diye cevap verir. Davut yaşı diğerlerinden büyük olduğu için biraz öğretmen edasıyla onlardan şiir okumalarını ister. Önce Yıldız sonra Yakup karşıdaki dağlara doğru okurlar şiirleri. Ömer ise Davut’un ona daha fazla akrep bulup getirmesi karşılığında ikindi ezanını okur.

Yakup’un aşkı Yakup annesinin odun ateşinde pişirdiği ekmeği öğretmenine götürür. Kapıyı çalmadan önce pencereden bakar gizlice. Öğretmen sedire uzanmış kitap okumaktadır. Bacakları açıktır. Yakup bir süre gizlice onu izler. Sonra cama vurup ekmeği gösterir. Öğretmen kapıyı açıp ekmeği alır ondan.

Büyük A İmam yatağa oturmuş pencereden dışarı bakarak kahvesini içerken Ömer odadaki küçük masada ödevini yapmaktadır. Defterini yavaşça kapatıp “Bitti, çıkabilir miyim?” diye sorar. Babası defteri kontrol eder, bir harfi yanlış yazdığını görüp düzeltmesini ister, daha tertipli olmasını, daha okunaklı yazmasını söyler. Ömer harfi düzelttikten sonra yine sorar: “Çıkabilir miyim?”. “Daha yirmi dakikan var, biraz da matematik çalış” der İmam. Ömer kitabı açar ama o süreyi kitaba değil babasına bakarak geçirecek gibidir.

Köyde günlük hayat Halil Dayı iki köylüyle birlikte ninenin damını onarmaktadır. Ömer’le Yakup taşların arasında akrep ararlar. İki köpek çiftleşir, kucağına kardeşini oturtmuş Yıldız ile arkadaşı gülerek onları izler. Bahçe duvarının inşaatı devam etmektedir. Yusuf’un tarafı daha yüksek ve daha düzgün olmuştur. Üç adam, öğretmenin satın aldığı buzdolabını getirirler.

Ömer yine cezalı Yakup, Ömer’e hem günah olduğu hem de hapse gireceği için babasını öldürme hayalinden vazgeçmesini öğütler. Ömer’le Yakup kayalıkları tırmanırken Ali peşlerinden onları takip eder. Kardeşini yanında istemeyen Ömer ona gitmesini söyler birkaç kez ama Ali dinlemez. Ömer taş atarak onu vaz geçirmeye çalışır. Taş Ali’nin alnını yaralar. Çocuk ağlayarak eve doğru gider. Ömer bu kez korkudan ve pişmanlıktan koşarak onu yakalamaya çalışır. Ömer tokatla ve açlıkla cezalandırılır. Üçü yemek yerken Ömer aynı odada onları iştirerek oturmak zorundadır.

Yakup’un rüyası Ömer’le Yakup bir ağaç kovuğunda sigara içip sohbet ederler. Yakup gördüğü rüyayı anlatır. Rüyasında öğretmeniyle evlendiğini görmüştür. Önce kim olduğunu söylemek istemez ama Ömer’in ısrarıyla rüyasındaki eşini açıklar.

Küçük anne Yıldız okuldan gelmiştir. Kardeşine mamasını yedirmeye çalışırken bebek ağlamaya başlar. Önlüğünü çıkarır, çantaya birkaç parça yiyecek koyar, bebeği de alarak babasına yemek götürür. Yolda Yakup ve Yıldız’ın arkadaşı da ona katılır.

Yakup’un üzüntüsü Bahçeye geldiklerinde dedelerinin Zekeriya’yı azarlayarak onun yaptığı duvarı bastonuyla yıkmaya çalıştığını görürler. Yakup üzülür, dönüp oradan uzaklaşır. Gidip İmam’ın evinin dışında bir köşede ağlar. İmam, Yakup’un sesini duyup kapıya çıkar, neden ağladığını soracakken Yakup oradan kaçır.

Yağmur Yıldız’ın annesi ağılın önünde keçinin sütünü sağarken yağmur başlar. Keçiyi içeri sokup yağmuru izlemeye başlar. Yağmur hızlanır, şiddetli bir sağanağa dönüşür. Herkes pencerelerini kapatıp evlere kaçıtır, dışarıdaki yiyeceklerin üstünü örter. Okulun çatısı akmaktadır. Öğretmen sınıfta yağmur damlayan yerlere leğenler koyar. Sanki köyde hayat bir süreliğine durmuştur.

Çakı Ömer, Davut’a para vererek ona çakı sipariş eder. Davut çakıyı ne yapacağını sorduğunda Ömer “Düdük yapıp çalacağım” der. Ömer’le Yakup kayaların üstüne uzanıp yağmurun onları ıslatmasına izin verirler. Ömer düşüncelidir.

Suç ortaklığı Yakup okuldan eve döner. Önlüğünü çıkarırken babasının sigara paketini görür. Etrafı kolaçan edip içinden bir tane almak ister ama babası onu yakalar. Sigarayı annesinin bir başkasına vermek için istediği yalanını söyler. Zekeriya, eşini çağırır. Yakup yalanını tekrarlar. Annesi oğlu dayak yemesin diye onu doğrular. Zekeriya yalan söylediklerini anlamaktadır. Kızarak odadan çıkar. Bu kez annesi Yakup'a söylenerek vurmaya başlar.

ÖĞLE

Öğle ezanı İmam, Yıldız'ın kardeşiyle annesini hastaneye götürdüğü için öğle ezanını Halil Dayı okur.

Kaza Yıldız ders çalışırken kardeşi ağlamaktadır. Bebek bir türlü susmayınca annesi Yıldız'dan kardeşini alıp gezdirmesini ister. Yıldız gönülsüzce bebeği alıp dışarı çıkar. Arkadaşı bir şey göstermek için onu çağırır. Yıldız koşarken ayağı taşa takılır, bebek elinden fırlar uzağa, taşların üstüne düşer. Olayı görenler koşup bebeği yerden kaldırırlar. Ağlama sesini, kadınların bağrıışlarını annesi ve babası da duyup gelmiştir. Annesi "Ne yaptın kız!" diyerek Yıldız'a saldırmak ister ama diğerleri onu engeller. Bebeği İmam'ın arabasıyla hastaneye götürürler. Yıldız yolun ortasında bayılıp düşer. Babası Yıldız'ı o halde görünce "Kızım" diye bağıarak kucaklayıp eve götürür.

Vaaz İmam, bir namaz sonrasında vaaz vermektedir. Süleyman'ın Mesellerinden bir bölümü cemaate okur: "Bilgiyi anlamak için dikkat edin. Çünkü size iyi ders veriyorum. Benim öğrettiğimi bırakmayın. Çünkü ben de babamın oğlu idim. Anamın gözünde nazik ve bir tanecik idim... Oğlum sözlerime dikkat et, dediklerime kulak eđ, onları yüreğinin içinde sakla".

Ömer'in hayalleri İmam, Halil Dayı ve Çoban, sürüden kopup kaçmış bir keçiyi ararlar. İmam yüksekçe bir yerden hayvanı görerek Davut'u yönlendirmeye çalışmaktadır. Ömer'le Yakup da onların bu çabasını uzaktan izler. Ömer uçurumun kenarına dek gelip aşağıya eğilen babasına bakarken aklından pek çok şey geçer. Yerinden kalkar, yumruğunu sıkar. Bu sırada filmin diğer bölümlerindeki müzikten farklı, biraz alaycı ve tuhaf bir müzik başlar. Ömer'in bakış açısından İmam'a hızla yaklaşıyoruz. Buradan bir cüppe ve sarığa kesme ile geçeriz.

Kurban Cüppe ve sarık görüntüdeyken bir dua başlar. Bir an Ömer'in babasını ittiğini, adamın düşüp öldüğünü düşündürür bize film ama bu düşüncemiz kısa sürer. Yine kesme ile Yıldız ve Yakup'u görürüz. Ellerinde gözlerini sıkı sıkı kapatırlar. Toprağın üstünde bir kan akar. İmam'ı görürüz. Dua okumaktadır. Yusuf, oğlu kazadan sağlıklı kurtuldu diye kurban kesmiştir. Yusuf kurbanı parçalara ayırır. Yıldız bir parçayı yaşlı nineye, Ömer bir parçayı eve götürür. Yusuf bir parça da Yakup'la öğretmene gönderir.

Babanın suçu Yakup elinde tepsiyile öğretmenin evine gelir. Kapının olduğu tarafa döndüğünde babasının pencereden öğretmeni gözetlediğini görür. Hemen geri çekilip saklanır. Tepsiyi yere bırakıp kendisini göstermeden babasını izler. Bir taş alıp camlardan birine fırlatır. Zekeriya gürültüyü duyunca telaşla kaçır. Öğretmen dışarı çıkar. Etrafa bakarken yerdeki tepsiyi görür.

Yakup'un planı Davut, Ömer'in istediği çakıyı getirmiştir. Şimdi Yakup da ona para verip bir tane de kendisine getirmesini ister.

Kan kardeşliği Yaşlı nine ölür. Köyün erkekleri cenazeyi gömmek için götürürler. Yakup'la Ömer tepeden cenaze alayını seyredirken dua ederler. Halil Dayı, ninenin evinin kapısını zincirle kilitler. Ömer çakısıyla parmağını keser. Yakup da aynı şekilde baş parmağını kesip kanatır. Parmaklarını birbirine sürerek kan kardeş olurlar.

Yakup'un kardeşi Derste Yakup çakısını Ömer'e gösterir. Artık ikisinin de çakısı vardır. Yıldız başını sıraya koymuş uyumaktadır. Öğretmen yanan sobaya çalı çırpı atar. Küçük bir çocuk sınıfa girip Yakup'u evden çağırdıklarını söyler. Öğretmen gülümseyerek baş hareketiyle izin verir. Yakup koşarak eve gider. Annesi doğum yapmıştır. Yakup yatağın kenarına oturur. Annesi bebeği onun kucağına verir. Yakup sevgiyle bebeğin yüzünü yanağına yaslar, kucağında sallamaya çalışır. Zekeriya pencereden içeri bakar, sevinçten ağlayarak dua eder. Yakup onu görür.

SABAH

Sabah ezanı Sabah henüz hava aydınlanmadan annesi Ömer'i uyandırır. Babası hastadır. Annesi yatağın başında bir yandan ağlamakta bir yandan alnına ıslak bez koyarak eşinin ateşini düşürmeye çalışmaktadır. Ömer yatağın kenarına yaklaşınca babası onun elini tutar. Ömer elini zorla çeker. Yakuplara gider. Zekeriya'ya babasının hasta olduğunu söyleyip ezanı okumasını ister. Zekeriya abdest alacağını söyleyerek onu içeri alır. Yakup da uyanmıştır. Ömer'i kardeşinin yanına götürüp bebeği gösterir.

Ömer'in suçluluk duygusu Ömer eve dönerken babasının ilaçlarını boşalttığı ardiyenin kapısını açar. İçeri girmez, kapıyı öylece açık bırakır, dönüp yüksekteki kayalıklara gider. Zekeriya ezana başlamıştır. Ömer ağlayarak dua eder. Güneş doğar, köyde yeni bir gün başlar.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Ömer On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. İmam'ın oğlu. Ömer, köyün diğer çocukları gibi, can sıkıntısını köyün çevresindeki tepelerde, kayalıklarda oyalanarak, yaşıtı ve en iyi arkadaşı Yakup'la zaman geçirerek gidermektedir. Derslerinde çok başarılı değildir. Bu yüzden annesi ve babası onu sürekli olarak akıllı olduğunu düşündükleri küçük kardeşi Ali'yle kıyaslar. Ömer hem bu kıyaslanmanın hem de her hatasında ağır biçimde cezalandırılmanın, sevgi ve anlayış görmemenin öfkesiyle babasının ölmesini diler, hatta bunun için bazı planlar yapar. Duygusal, içerlemiş, öfkeli halleri olan bir karakter.

Öfkeli Ömer sakın bir çocuk gibi görünmektedir ama haksızlığa uğradığı ya da aşağılandığı zaman belli etmemeye çalışsa da öfkeli olduğunu anlarız. Babasına başka türlü karşı çıkamadığı için kendince planlar yaparak onun ölmesini sağlamaya çalışır. Bu çocukça istek öfkesini dışarı vurmanın bir şeklidir. Bir gün sürüden ayrılmış yavru keçiye ararlarken uçurumun kenarından aşağıya doğru eğilen babasını uçuruma ittiğini hayal eder. Oturduğu yerden kalkar, yumruğunu sıkar. Ama bunun sadece Ömer'in o anda aklından geçen şey olduğunu sonraki sahnede anlarız. Yumruk Ömer'in uzun zamandır içinde biriktirdiği öfkenin ifadesidir. Nihayet bir fırsat yakalamıştır ama elbette babasını sadece hayalinde öldürmeye gücü yeter. İlk sahnelerden birinde ise babası iyileşemesin diye gece herkes uyurken onun başucundaki pencereyi açar. Doktor o gün gelip reçete yazarken İmam'a üşütmemesini sıkıca tembihlemiştir. Babasının Ömer'i ders çalışmaya zorladığı, dışarı çıkmasına izin vermediği sahnenin sonunda Ömer babasına öyle bir bakar ki duyduğu öfkeyi anlayabiliriz.

İçerlemiş Bir çocuk akşam eve dönmekte birazcık geç kaldığı için akşam yemeğinden mahrum bırakılması ve karşısında yemek yiyerek işkence yapılması oldukça haksız ve ağır bir ceza. Babası Ömer'e film boyunca iki kez aynı cezayı verir. Ömer yerde bir mindere oturmuş sabretmeye çalışırken annesi, babası ve küçük kardeşi Ali yer sofrasında ağızlarını şapırdatarak büyük bir iştahla yemek yemekte dirler. Ömer sesleri duymamak için elleriyle kulaklarını kapatır, gözlerini sıkıca yumar. Yine yemek yemesine izin verilmeyen bir başka sahnede Ömer'in başını duvara dayadığını, sofraya bakmamaya çalıştığını ve sanki kaderine, çaresizliğine dertleniyormuş gibi beklediğini görürüz.

Soyutlanmış Ömer'in kardeşiyle kıyaslanmaya, aşağılanmaya, sevgi ve anlayış görmemeye verdiği tepki ailesinden duygusal olarak uzaklaşmaktır. Anne ve babası onun bu tepkisinin farkında değildir ya da fark etseler de umursamazlar. Ömer'in kendini ailenin diğer üyelerinden ayrı, soyutlanmış, dışarı itilmiş hissettiğini en iyi anlatan sahne fotoğraf sahnesidir. Ömer'in babası ile kardeşi Ali yatağın üstüne oturup eve gelen fotoğrafçıya poz verirler. Ömer odaya girince "Bu da büyük oğlum" diyerek Ömer'i tanıtır. Ömer babasının yanına ama biraz uzağa oturur. Annesi de Ali'nin yanına oturur. Kareye sığabilmeleri için yaklaşımları gerekmektedir. Fotoğrafçı birbirlerine yaklaşımlarını istediği zaman İmam Ömer'i omuzuna attığı eliyle çekerek kendisine doğru çeker. Ömer sanki çerçeveye girmek istemiyormuş, sanki yabancıymış gibi uzaklığını korumaya çalışır.

Duygusal Ömer, uzun zamandır babasının öldüğünü, böylece ondan kurtulduğunu hayal etmektedir. Filmin sonunda İmam yeniden hastalanıp yatağa düşünce Ömer bu kez onun gerçekten öleceğini düşünür. Ama bu düşünce onu rahatlatmaz, tam tersi sanki babası onun dilekleri ya da çabaları sonucunda ölüyormuş gibi suçluluk duyar. Belki babasızlık duygusunun ağırlığı belki de günah işlediğine inanması nedeniyle sabah ezanını dinlerken ağlar.

Yakup On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. Zekeriya'nın oğlu. Yakup Ömer'e göre daha neşeli, duygularını saklamayan bir karakter. Hayalperest olduğu kadar gerçekçidir de. Annesinin ona sevgi göstermesi, yumuşak ve ilgili davranması, onunla gurur duyduğunu söylemesi Yakup'un özgüvenli, çalışkan, neşeli ve mutlu bir çocuk olmasının başlıca nedenidir. Ömer'in en yakın arkadaşıdır, onun dertlerini anlar. Yakup ile babası arasındaki mesafe ise babasını öğretmenini gözetlerken gördüğünde iyice açılır.

Hayalperest Yakup öğretmenine aşıktır. O ders anlatırken hayranlıkla öğretmenini izler. Bir gün Ömer'e rüyasında öğretmeniyile evlendiğini gördüğünü anlatır. Bunu anlatırken hem biraz mahcup hem de mutludur. Annesi öğretmenin Yakup'u beğendiğini, çalışkanlığını övdüğünü söyler. Annesine öğretmenin güzel bulup bulmadığını sorar. Öğretmen sınıfı açık bir alana götürür bir gün. Dersi doğanın içinde işlerler. Yürürken öğretmenin ayağına diken batır. Yakup hemen önüne diz çöküp dikenini çıkarır. Parmağına öğretmenin kanı bulaşmıştır. O parmağını bir süre yıkamaz.

Gerçekçi Ömer, Zekeriya'ya babasının hasta olduğunu, ezanı okumasını söylemek için Yakuplara gelir. Ömer kapının önünde düşüncelere dalar. Yakup onun ne düşündüğünü anlayıp "Boşuna heveslenme, nasıl olsa iyileşir" der. Mezarlıkta Ömer'in babasını öldürme planları hakkında konuştukları sahnede Yakup bir ağabey gibi onun mantıklı düşünmesini sağlamak için böyle bir şeyin günah olduğunu, üstelik hapse gireceğini söyler. Yakup annesiyle babası arasındaki sorunların da farkındadır. Annesi daha önce de gebe kalmış, babası dövdüğü için bebeği düşürmüştür. Yakup bunu bilir ve annesine hatırlatır. O annesiyle mutludur. "Niye seni babama vermişler ki" diyerek babasının nasıl biri olduğunu fark ettiğini belirtir.

Duygusal Yakup, dedesinin babasını ata kötü davrandığı için azarlayıp ittiğine tanık olur. Babasının ağladığını görür. Aralarındaki sorunun farkındadır. Dedesi Zekeriya'nın yaptığı bahçe duvarını beğenmez. Onu azarlayarak duvarı bastonuyla yıkmaya çalışır. Yakup bir kez daha babasının aşağılandığına tanık olur. Diğer çocuklar da oradadır. Yakup üzülür, bir köşede ağlar.

Yıldız On, on bir yaşlarında ilkokul öğrencisi. Yusuf'un kızı. Yıldız çalışkan, düzenli, sorumluluk duygusuna sahip bir çocuktur. Babası ile çok iyi anlaşmakta, annesinin ona bir çocuk gibi değil de kendisine yardımcı biri gibi davranmasından mutsuz olmaktadır. Ev işlerine, kardeşinin bakımına elinden geldiğince ve şikâyet etmeden yardımcı olur. Annesi yine de onun daha fazla iş yapmak yerine arkadaşlarıyla gezmesinden yakınıdır. Babası ise Yıldız'ı korur hep. Yıldız en çok babasını sever.

Kıskanç Yıldız bir gece yatağında gizlice kitap okurken bazı sesler duyar. Annesiyle babasının odasının kapısındaki bir aralıktan içeri bakar, seviştiklerini görür. Gördükleri onu öfkelenendirir, üzer. Yatağına gidip ağlar. Çünkü o babasını sevmektedir. Ondaki sürekli yetişkin gibi sorumluluklar üstlenmesini talep eden annesine ise mesafelidir. Onların bu şekilde yakın olduklarını görmekten sanki annesi babasını ondan çalmış gibi mutsuz olmuştur.

İmam Kırklı yaşlarda. Köyün imamı, Ömer'in babası. Sık sık hastalandığı için son zamanlarda imamlık görevini tam anlamıyla yerine getiremese de o köyde din kurumunun, dinsel mitolojinin ürettiği erkek iktidarının temsilcisidir. İki çocuğu arasında ayrım yaptığı, Ali'yle Ömer'i kıyasladığı, Ömer'e ağır cezalar verdiği için büyük oğlunun ona düşmanca duygular beslemesine neden olur.

Merhametsiz Bir din görevlisinin disiplin inşa etmek için çocuğunu aşağılaması, onu aç bırakması çocuğunun duygusal dengesini bozmaktadır. Ama imam bunun farkında bile değildir. Bir kez akşam eve zamanında gelmediği, ikinci kez ise Ali'yi uzaklaştırmak isterken attığı taşla alnını yaraladığı için Ömer'in akşam yemeği yemesini yasaklar. Daha kötüsü Ömer onların yemek yerken çıkardıkları sesleri dinlemek, sofrayı izlemek zorunda bırakılır.

Eleştirici Ömer'in çalışmasını sağlamak için ona yardımcı olmak, yüreklendirmek, onunla konuşmak yerine eleştirmekte, hatasını bulmaya çalışmaktadır. Oysa Ali'yle yakından ilgilenir. Ona matematik soruları sorar, hata yaptığı zaman yumuşak biçimde ona yardımcı olur. Bir gün Ömer'i karşısındaki masaya oturtmuş, o ders çalışırken kendisi kahve içmektedir. Ömer defterini kontrol etmesi için babasına gösterir. İmam, Ömer'in yazısını, defterin düzenini beğenmez, bir cümlede a harfini küçük yazdığını söyleyerek hatasına odaklanır.

Zekeriya Kırklı yaşlarda. Yakup'un babası, Yusuf'un ağabeyi. Zekeriya, iki kardeşin beğenilmeyen, sürekli azarlanan, biraz da beceriksiz olanıdır. Babası onu kardeşi Yusuf'la kıyaslamakta, yeterince itaatkâr olmadığı, onun istediği gibi davranmadığı için aşağılamaktadır. Ezilmiş, boynu bükük gibi görünen Zekeriya'nın suçları ise hikâye ilerledikçe ortaya çıkar.

Ezik Zekeriya babasından sürekli azar işitir. Babasının onu ezmesi bazen fiziksel şiddete dek varır. Bir sahnede Zekeriya kendisine direnen bir ata vurarak onu yürütmeye çalışır. Bunu gören babası ata vurduğu için kızar, Zekeriya'yı sertçe iter, yere düşürür. Zekeriya sinirlenir ama babasına karşı çıkamadığı için tepeye doğru çıkarak uzaklaşır. Bir süre onu, başı önünde, ağlarken izleriz. Bir başka sahnede baba bahçe duvarını kontrol etmeye gelir. Zekeriya'nın yaptığı duvarı beğenmez söverek taşları bastonuyla itip duvarı bozar. Zekeriya'nın ezikliğini filmin giriş bölümünde onu başı önünde, bıkkın biçimde imamın yerine ezan okumaya giderken gördüğümüzde anlarız.

Suçlu Zekeriya eşinin önceki hamileliği sırasında onu dövmüş, kadın bebeğini düşürmüş, hamileliği bu yüzden sonlanmıştı. Yakup bile bunu bilmektedir. Yıldız'ın kardeşi için kurban kesildiği sahnede herkesin kurban işiyle meşgul olmasından yararlanarak öğretmenin evinin penceresinden gizli gizli onu gözetler, röntgencilik yapar. Atına yürümediği için şiddet uygulaması da bir diğer suçudur.

Yusuf Otuzlu yaşlarda. Yıldız'ın babası. Zekeriya'nın kardeşi. Yusuf sakin, uyumlu, itaatkâr, becerikli, sevecen bir karakterdir. Kızına düşkündür, sevgisini onunla kurduğu iletişimle, annesi şikâyet ettiği zaman Yıldız'ın tarafını tutarak gösterir. Babasına karşı da uyumlu davranır.

İtaatkâr Babası iki oğlunu karşısına alıp tarlasıyla ilgilenmedikleri için azarladığı zaman "Tamam baba üzülme sen. Biz hepsini yaparız" der. Babaları bahçelerinin duvarlarını yükseltmelerini ister. Zekeriya "Bıktım valla kahrından...bir bahçe verdi diye" der. Yusuf, toprak yola kayıyor diye sadece yol tarafını yapmalarını isteyen babasını "Haklı aslında" diyerek savunur. Zekeriya kardeşinin kendi tarafını tutmamasına içerler.

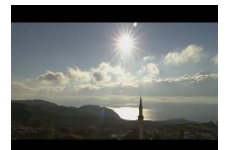
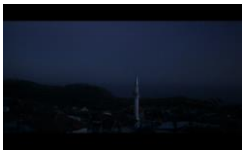
Sevecen Annesi Yıldız'ı kendisine yardım etmek yerine dağlarda geziyor diye Yusuf'a şikâyet eder: "Kız haliyle dağlarda, hava kararmadan eve gelmiyor." Yusuf, "Aman sende, her gün değil ya!" diyerek kızını korur. Yıldız'la birlikte hayvanları olatıp konuşarak zaman geçirdikleri sahnede Yusuf, kızının kimi en çok sevdiği sorusu üstüne en çok Yıldız'ı sevdiğini, onun yerinin başka olduğunu söyler. Yıldız bebeği elinden düşürüp korkudan bayıldığı zaman Yusuf "Kızım!" diye haykırarak Yıldız'ı kucaklar eve götürür.

Sakin Yusuf'u film boyunca babasına, ağabeyine ya da eşine ve çocuklarına sesini yükselttiğini, sinirlendiğini ya da şiddet uyguladığını görmeyiz. O filmin en uyumlu, sakin karakteridir.

TEMALAR

DOĞA

Zaman Film beş bölümden oluşur: Gece, Akşam, Öğleden Sonra, Öğle, Sabah. Bunlar ezan vakitleridir ve ileriye doğru değil de geriye doğru sıralanmıştır. Bu beş bölüme taşrada zaman dersek yanlış olmaz. Küçük bir köyde geçen hikâye geleneksel bir topluluğun hayatında işlerin görülmesi, aile düzeni, disiplin, hayatın devamı gibi konuları düzenleyen şeyin ezan vakitleri olduğunu anlatır. Çocukların eve ne zaman gireceğini, yemeğin ne zaman yeneceğini, namazın ne zaman kılınacağını, ne zaman uyunacağını, ne zaman çalışılacağını belirleyen şey modern dünyanın iş zamanı ve boş zaman şeklinde bölünmüş düzeninden çok geleneksel dünyanın beş vaktidir. Bu yüzden ezan mutlaka okunmalıdır. Sadece dinsel ritüeli yerine getirmek için değil ama insanların hayatlarını devam ettirebilmesi, düzenlerinin şaşmaması için ezan bir işarettir. Sıralamanın kronolojik biçimde ileriye doğru yapılmamasının nedeni ise modernliğin ileriye dönük zaman algısının ve düzeninin ters yüz edilmesiyle açıklanabilir. Film bu şekilde bize taşrada, geleneksel toplumda zamanın farklı işlediğini anlatır.

Açıklayıcı Anlar: Ömer, Yakup ve Davut bir çeşmenin yanında zaman geçirirler. Bir süre sonra Ömer birden zamanı hatırlar, Yakup'a "Yürü, akşam okunacak, geç kaldık" der. Buradan, çocukların akşam ezanı okunmadan evde olmalarının istendiğini, bunun yerleşmiş sözlü bir kural olduğunu anlarız. Bazı aksaklıklar olsa da ezanın okunması bir şekilde sağlanır. İmam hastalandığı zaman Ömer koşup Zekeriya'ya haber verir. O da camiye gidip ezanı okur. Yıldız'ın kardeşini İmam'ın arabasıyla kasabaya götürdükleri zaman Halil Dayı ezan saatinin geldiğini fark edip hemen camiye gider, mikrofonu açıp ezanı okur. Bir keresinde de İmam tam ezana başlayacakken elektrik kesilir. O da merdivenlerden çıkıp caminin minaresindeki balkonda (şerefe) okur ezanı. Film boyunca ne olursa olsun ezan zamanında okunur. Çünkü topluluk zamanı ancak bu şekilde kavramakta ve anlamlandırmaktadır.

Ezan, aynı zamanda bir ses olarak da zamanla ilgili işlevini yerine getiriyor. "Beş Vakit, bir köy mekanının olası sesleriyle örülür. Eşek, köpek, horoz sesleri ve sessizlik köy mekanının sesleri arasındadır. Ezansa filmin zamansal döngüsünü yaratan bir ses olarak karşımıza çıkar... insanın, doğanın kendine ait döngüsüne müdahalesine de işaret eder" (Kanbur, 2009:118).

Diğer yandan, filmin ikinci sahnesinde öğretmen derste çocuklara gece ve gündüzün oluşumuyla ilgili metni okutur. Çocuklar hayatı beşe bölünmüş bir zaman düzeni içinde yaşarken okulda zamanın akışını belirleyen gündüz ve gece kavramlarını modern bilime göre öğrenirler. Hayatlarının düzeniyle kitaptaki düzen arasındaki çelişki öğretmenin bir kız öğrencinin gözündeki morluğu fark edip araya girerek ne olduğunu sormasıyla temsil edilir. Gerçek hayat modernitenin açıklamasındaki bilimsel ve kusursuz düzen kadar sorunsuz değildir.

Güneş tutulması Filmde günün ve gecenin oluşumu dışında anlatıyı ve hayatı bir anlığına duraklatan olaylar da var. Güneş tutulması da böyle kısacık, büyüleyici bir an.

Açıklayıcı Anlar: Güneş tutulması sahnesi aile ilişkileriyle ilgili üç sahnenin arasında yer alır. Ömer ve ailesinin fotoğraf çekirme sahnesi, Yıldız'ın arkadaşına en çok babasını sevdiğini söylediği sahne, Yakup'un, annesinin önceki bebeğini düşürmesi nedeniyle babasını suçladığı sahne. Bunlardan önce de çobanın sırtındaki sopa izlerini ihtiyar heyetine gösterdiği sahneyi izleriz. Ömer ve Yakup, Yıldız, Çoban buldukları yerde gökyüzüne bakıp bu değişik doğa olayını gözlemlerler. Eğer simgesel bir anlam yükleyecek olursak güneş tutulması çocukların duygularının ebeveynleri yüzünden tutulması, başka deyişle duygusal dengelerinin bozulması gibidir. Ömer kendini ailesinden soyutlanmış hissetmekte, Yıldız babasını annesinden kıskanmakta, Yakup ise babasının annesini üzdüğünü bilmekte ve öfkelenmektedir.

Sağanak Ansızın bastıran yağmur da köydeki hayatı bir süreliğine duraklatır. Herkes evlere kaçışırken Ömer ile Yakup kayaların üzerine yatıp yağmurun tadını çıkarırlar. Çoban da keçilerle birlikte bir kaya kovuğuna sığınır.

Açıklayıcı Anlar: Yıldız'ın annesi süt sağarken yağmur başlar. Keçiyi içeri sokup yağmuru izler. Bu, filmde o ana dek görmediğimiz romantik bir andır. Ancak, bu romantizm köylülerden birinin kuruması için serdiği yiyeceklerin üstünü örterek yağmurdan korumaya çalışmasıyla, öğretmenin akan çatıdan damlayan suların altına kovalar, taşlar koyup sınıfa zarar vermesini engellemeye çalışmasıyla bozulur.

Güneş tutulması ve yağmur, ezanla beşe bölünmüş taşra zamanına kendi güçlerini dikte ederler. Bu doğa olayları ezanın belirlediği zaman dilimlerinin ve kuralların arasına girip bir süreliğine de olsa anlatıyı da zaman döngüsünü de kesintiye uğratırlar. Doğanın zamanı farklı biçimde işlemektedir. Aslında ezan saatleri de ışığın değişimiyle, yani güneşin hareketiyle ilgilidir. Ancak, din kurumunun toplum üzerinde iktidarını kurabilmesi için doğayı da kendi örüntülerine göre tanımlaması gerekmektedir. Bu yüzden anlatıdaki duraklamalar bu örüntülerle tezatlık oluşturarak üzerine düşünmemizi sağlar.

Uyku *Beş Vakit*'te anlatıyı ve hayatı durduran başka bir öge daha var. Film boyunca çeşitli anlarda karşımıza çıkan, çocukların uyuduklarını gösteren çekimler. Çocukların doğanın içine kaçtıklarını, oracıkta yığılıverdiklerini, ölü gibi uyduklarını, uzamın doğal bir parçası haline geldiklerini düşünerek birer tabloya benzeyen bu görüntüleri izleriz. Uyku insanın duygusal ve zihinsel etkinliğini bir süreliğine durdurur. Bu nedenle, tablolar, çocukların baş edemedikleri olaylara, yetişkinler dünyasının üzerlerinde yarattığı ağırlığa verdikleri tepki olarak okunabilir. Bu anlarda dikkat çeken bir diğer öge, uyku tablolarının hep ev dışında bir yeri işaret etmesi. Bu denli savunmasız biçimde uyumanın en güvenli mekanının ev olacağı düşünülür. Film, çocukları duygusal olarak yaralayan evlerinin onlar açısından pek güvenli olmadığını da bu tablolar aracılığıyla söylüyor.

İLİŞKİLER

Büyüme Sancısı Filmin üç baş karakteri bir yanlarıyla çocuk bir yanlarıyla ergen karakterler. Henüz çocukluklarını sürerken yetişkinlerin dünyasına ait olay ve sorunlar onları erken olgunlaşmaya doğru itekler. Büyümeye eşlik eden ruhsal sancıları her bir çocuk farklı biçimde göğüsler ve onlarla baş etmeye çalışır.

Açıklayıcı anlar: Yakup'un babasını öğretmenini gözetlerken yakalaması onunla ilişkisini farklı bir aşamaya doğru taşır. Zaten öncesinde de annesini dövdüğünü bilmektedir. Kardeşi doğduğu zaman annesinin yanına, yatağa oturup bebeği kucağında sevgiyle tutar. O sırada babası evin dışında pencereden içeri bakarak sevinç göz yaşı döküp dua etmektedir. Ama baba dışarıda, çocuğu ise Yakup'un kucağındadır. Yakup bir anlamda babasının yerini alır. Onun suçlarını bilen Yakup babasına karşı güç kazanmıştır. Bakışlarıyla bu gücü ve bebeği kucağında tutma ayrıcalığını gösterir babasına.

Ömer'in babasıyla ilişkisi çoktan bozulmuş, ondan nefret eder hale gelmiştir. Babasını öldürme planları yapması ya da hastalanıp öldüğünü düşlemesi hem çocukçadır hem de bir çocuk için fazla ağır duyguları taşımaktadır. Annesi ve babası onu küçük kardeşiyle kıyaslar, tembelliğini konu ederken ve ceza verirken Ömer'i ne kadar yaraladıklarının farkında değildirler. Bir çocuğun kıyaslandığının, sevilmediğinin, kendini güvende hissetmediğinin bilincinde olması onun içindeki nefret ve öfkeyi büyütür. Babasını uçurumun kenarından aşağıya ittiğini düşlediği sahnede o artık bir çocuk gibi değil bir yetişkin gibi öfkeli.

Yıldız ise babasının en çok sevdiği varlık olma ayrıcalığını yaşarken annesiyle seviştiğini görmesi o ayrıcalıklı konumdan itildiğini, ihanete uğradığını hissetmesine yol açar. Birkaç sahne sonra eşeklerin çiftleşmesini bir kız arkadaşıyla seyrederek arkadaşının "Ay ne iğrenç" diyerek gösterdiği tepkiye Yıldız, "Çiftleşiyorlar. İnsanlar yapmıyor mu?" diye cevap verir. Böylece annesiyle babasının sevişmesini önemsizleştirerek hırpalanan duygularını onarır.

Babalar ve Oğullar Babalar ile oğulları arasındaki ilişkiler filmin başlıca temalarından biri. Yetişkin oğullar ve babaları ile çocuk oğullar ve babaları arasındaki ilişkilerin çok da farklı olmadığı köyde geleneksel aile yapısındaki babalık modelinin kuşaktan kuşağa aktarıldığını görmekteyiz. Filmdeki üç baba oğul ilişkisi modelinde de babalık kavramı öğretmek, itaat ettirmek, sözünü dinletmek üzerine inşa edilmiştir. Bu model geleneksel toplumlarda babadan oğula aktarılır.

Açıklayıcı Anlar: İki kardeşten büyük olanı Zekeriya, babasının istediği gibi çalışkan, özverili, becerikli bir evlat olamadığı için ondan sürekli azar işitir; babasının, fiziksel ve psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalır. Zekeriya'nın başı hep önünde, omuzları düşüktür. Bütün hayatı boyunca babasıyla ilişkisinin aynı olduğunu anlarız. İki kardeş bahçelerinin duvarlarını örmeye başlamadan önce

konuşurlarken “Bıktım vallahi kahrından” diyerek bu sorunlu ilişkiyi özetler bir bakıma. Ancak o da kendi oğluna benzer bir sevgisizlik ve sertlikle davranır. Akşam sofrada Yakup’u eve geç geldiği için azarlamaktadır. “Bu saate kadar sürteceğine bana yardım et biraz” der. Yakup öğretmeninin kanı parmağında kalsın diye ellerini yıkamadan sofraya oturmuştur. Annesi ellerinin kirli olduğunu fark edince Yakup yıkadığını söyler. Annesi bu yalanı kabul edecekken Zekeriya, Yakup’u “Tüh Allah kahretsin senin, kalk yıka ellerini kalk” diyerek azarlar. Babasının ona gösterdiği disipline sokma davranışını o da kendi oğluna uygulamaktadır.

Ömer ve babası arasındaki ilişki ise film boyunca Ömer’in babasını öldürme hayalleri kurması, hatta onu öldürmek için planlar yapmasıyla farklı bir gerilim seviyesinde seyretmektedir. Babası oğlunun duygularının farkında değildir. Çünkü ilgilenmez, Ömer’in duygularına dikkat etmez.

Ömer’in babası olan İmam, bir vaazında bu üç baba-oğul ilişkisindeki babalık modelini okuduğu metinle cemaate aktarır: “Bilgiyi anlamak için dikkat edin. Çünkü size iyi ders veriyorum. Benim öğrettiğimi bırakmayın. Çünkü ben de babamın oğlu idim... Oğlum sözlerime dikkat et, dediklerime kulak eğ, onları yüreğinin içinde sakla”.

Köyün en yaşlısı aynı zamanda köyün hafızasıdır. Yaşlı nine, Yakup’un annesiyle sohbet ederken bu ilişki modelini özetleyen biçimde şunları söyler: “Erkekler böyle...oğlancıkken iyi olurlar, baba olunca babalarına çekiverirler, deliverirler”. Yakup, Zekeriya ve Zekeriya’nın babası işte bu ataerkil yapının içinde ebeveynliğin biçimlenme halini temsil ederler. Çocuk babaya, baba kendi babasına dönüşerek kırılmayan bir döngüyü inşa ederler.

Anneler ve Çocukları Beş Vakit’in anneleri diğer karakterlerden biraz daha geride duruyor gibi olsalar da çocuklarıyla olan ilişkileri geleneksel ailenin ürettiği ilişki kalıplarına ait bazı şeyler söylüyor. Annelerin adını pek duymayız. Onlar daha çok çocuklarıyla ilişkileri üzerinden tanımlanır.

Açıklayıcı Anlar: Yakup’un annesi diğer annelere göre çocuğuyla daha sevecen bir ilişkiye sahip. Yakup babasının paketinden sigara aşırırken yakalandığı ve yalan söyleyerek kurtulmaya çalıştığı sahnede anne onun yalanını doğrulayıp oğluyla suç ortaklığı yapar. Ama bu, suçu onayladığı anlamına gelmez. Zekeriya odadan çıkar çıkmaz Yakup’a vurup azarlamaya başlar. Annesinin Yakup’un tarafında olması bir çeşit intikamdır. Kendisini döven ve bebeğini düşürmesine neden olan Zekeriya’nın karşısına dikilir, yalanına ortak olup Yakup’u korur. Bu “karşısına dikilme” âni bir direniş gibidir ve eşinin inanmayacağını bile bile başını dik tutarak yalan söyler. Ana oğul bir olup babayı kandırırlar. Akşam yemeğindeki el yıkama sahnesinde ise Zekeriya oğluna kızıp “Tüh allah kahretsin seni, kalk yıka ellerini kalk” diye iteklediğinde annesi “Hadi benim aslan oğlum” diyerek babanın açtığı yarayı iyileştirmeye çalışır. Annesi için Yakup, eşine karşı güveneceği, ileride onu Zekeriya’dan koruyacak olandır.

Yıldız’ın annesi ise, bulaşıkların yıkanması, bebeğe bakılması, Yusuf’a yemek götürülmesi gibi üstüne yıkılmış bütün ev içi işleri kızıyla paylaşmayı ister. Onu babasına şikâyet eder. “Kız haliyle dağlarda, hava karamadan eve gelmiyor...Gelecek kardeşine bakacak, yardım edecek”. Bu sözler geleneksel toplumda kadınlara biçilen rolü tanımlar. Kız çocuklarının bu rolü daha çocukken üstlenmeyi baba yasasını içselleştirmiş anneler sayesinde öğrendiklerini de anlıyoruz. Babaların oğullarına aktardığı “sinirlilik” gibi anneler de kızlarına evin kadını olmayı aktarıyor.

Ömer’in annesi de babanın yasasını benimsemiştir; oğullarının itaatkâr, babanın değerlerini tıpkı küçük Ali gibi sorgulamadan ezberleyip tekrarlayan çocuklar olmasını ister. Küçük Ali duaları eksiksiz okuyup çarpım tablosunu hatasız söylediğinde anne küçük oğluna hitap ederek “Maşallah oğluma” der ve Ömer’e dönüp ekler: “Ya gördün mü bu seni şimdiden geçti. Sen öyle dağda bayırda gez”. Ömer’le annesi arasında sevgiyi, şefkati hissettiren sıcak bir iletişim görmeyiz film boyunca. İmam babanın oğlunu cezalandırdığı sahnelerde kendileri yemek yerken Ömer’in onlara bakmasından rahatsız olmuyor mesela annesi.

Kaynakça

Kanbur, A., (2009) MEKAN: Yaralarıyla Büyüyen İnsan Ruhunu, Reha Erdem Sineması: Aşk ve İsyan, F. Yücel (ED.), Çitlembik.

Yücel, F. (2009) Reha Erdem Sineması: Aşk ve İsyan, Çitlembik.

Filmin Fragmanı

<https://www.youtube.com/watch?v=kAuqL4uMK0o>